

ATAMALAR ve AKADEMİK YÜKSELTMELEERDE TÜRKÇE YAYINLAR

Kadri YAMAÇ

Üniversiteler Yükseköğretim Kurulunun “Öğretim Üyeligine Yükseltme ve Atanma yönetmeliği” dışında, kendileri de, bağımsız olarak akademik yükseltme ve atanma ölçütleri düzenleyip uygulamaya başladılar. Amaç 21. yüzyılın bilgi toplumuna, bilim ve teknolojiideki soluksuz rekabete uyum sağlayabilecek elemanların oluşturacağı kurumsal dönüşümü yakalayabilmektir. Bir kurumun alacağı, çalıştıracağı elemanları nitelikli seçmek için elemeye tabi tutması, bu yolda akademik etkinlikleri teşvik etmesi son derece doğrudur ve bu ölçütler her geçen gün daha üst düzeylere taşınmalıdır. Ancak öğretim elemanlarının niteliklerini değerlendirirken göz önüne alınan etkinliklere baktığımızda durumun üniversitelere nitelikli eleman seçimi dışında bazı etkilere de yol açabileceği anlaşılmaktadır. TUBİTAK-ULAKBİM tarafından düzenlenen bu panel de düzenleyici kurumun böyle bir kaygı içinde olduğunu gösteriyor olabilir.

ÜNİVERSİTE- TOPLUM ÇATIŞMASI

Toplumsal bazı değerlerin veya varlıkların üniversitelerin etkinlik alanları olan araştırma ve eğitim yapma işlevlerinin birbirleriyle gerginlik nedeni olabilecek bir noktada kesişmeleri seyrek görülen bir şey değildir. Üniversiteler kendilerine yüklenen ve beklenen, ya da tamamen güdümsüz olarak yürüttükleri işlevleri sırasında din, gelenek, ahlak gibi normalarla ya da doğrudan hükümetlerin veya devletin karar ve ideolojileriyle farklı tutumlarda yer alabilirler.

Prof. Dr. Kadri YAMAÇ - Gazi Üniversitesi Rektörü - ANKARA

Bu durum, taraflar arasında, bazen değişken yoğunluklu çatışmalara da dönebilir. Üniversitelerin bu rolü, özgür düşüncenin korunması anlamında, sahip çıkılması ve korunması gereken yönler arasında yer alır. Özgür düşünce ve dolayısıyla özgür bilim böyle bir dokudan beslenmek ister.

Üniversite toplumsal değerler, hükümet veya devletle farklı konumlarda yer alırken toplumun, ulusun en temel yapıtaşı olan ulusal dil konusunda tartışmanın alanı ve anlamı değişir. Çünkü ulusal dilin bu bağlamdaki tartışma ortamlarında, apayrı bir özelliği vardır. Örneğin biz bugün kendimize Türküz diyorsak, “neden Türküz?” sorusuna çok yanıt verilebilir, ama sanırım bunun en tartışılmaz nedeni Türkçe konuşuyor olmamızdır. Dil'i olmayan bir insan topluluğu hangi ayrı birleştiricilerden bahsederlerse bahsetsinler artık “o” değildirler. Günümüzde bir grup insan bir deneye girişse ve Sümerli olduklarını belirtip öyle yaşamaya başlasalar; bir ölü dil olan Sümerce konuşmadıkça ne onlar ne de başkaları bu grubu Sümerli olarak görecektir.

Üniversite bazen kendisini farkında olarak veya olmayarak bir karşı duruş içinde bulabilir. Bugünkü gündemimizi oluşturan akademik yükseltme ve atanmalarda Türkçe yayınlara karşı takınılan tutumla üniversiteler adeta kendi ulusal temellerinin en önemli elemanı olan Türkçe'ye “öteki” muamelesi yapmaktadırlar. Sosyolojik veya psikolojik bir tutum olarak, “tutum” anlamında “Öteki” yapılan şey veya şeyler topluma ait herhangi bir şey olabilir. Ancak eğer üniversitenin sahibi olan toplumun konuştuğu dil “öteki” durumuna itiliyorsa toplum bir şekilde buna tepki verecektir. Tepki biçimleri durumu reddetmek olabileceği gibi, tarihte çeşitli nedenlerle ölü hale gelmiş diller gibi (ör: Sümerce) kimbilir belki de bir bilinçli intihar tercihi kullanarak suskun kalıp kendi dilini tarihe gömebilir. Değişen varoluş koşullarımız böyle bir kararı içselleştirmemiz için bize dayatıyor olabilir. Hatta bu dayatma medeniyetler çatışması korkusunu zihinlere yerleştirip “pozisyonumuzu ona göre belirlememizde yarar var” şeklinde bir gizli, bilinçaltı tercihi de bize sindiriyor olabilir.

Akademik çevrenin iklim koşulları uluslararasıda oynanan acımasız bir rekabet oyunuyla seyretmektedir. Bu rekabete dayanabilmenin, baş edebilmenin yolu, yöntemi de giderek daha kaliteli bir akademik grubun üniversiteye alınması gereğini ortaya çıkartır. Bu panelde tartışılan atanma ve yükseltme ölçütleri de görünürde ve ilk bakışta daha iyiye giden yolların belirlenmesini hedef alan bir dizgenin tartışılmasıdır. Peki biz daha iyiye gidecek dizgenin daha da iyi olmasından başka bir amaçla mı buradayız? Öyle görünüyor ki ülkemiz bu anlamda bir savunma tepkisini ortaya koyma aşamasına gelmiştir.

21. yüzyılda yüksek öğretim ciddi kabuk değiştirirken yeni bin yılın başlarındaki popüler paradigma haline gelen “bilgi toplumunun” biz de dışında kalamayız ve sorumluktan öte zorunluk anlamında bilgi toplumu olmalıyız, ama nasıl?

Yeni, bir alt bilim dalı olarak üniversitelerde “İngilizce Makale yazma teknikerliği” ön lisans programı açsak acaba bilimde taşeron yerine efendi olabilir miyiz? Bilimde efendi olmanın içerdiği bilimin temel felsefi değerlerine aykırılık bir yana, bunu başardık diyelim, diyet olarak dilimizi vereceksek, ben kendi adıma Ömer Seyfettin yaşıyor olsa yeni bir diyet öyküsü yazmasını bizzat talep ederdim.

Akademik atama ve yükseltmelerde üniversitenin içe kapanışını tamamlayan sarmalı yeni bir ideoloji yapılanmanın da esasını oluşturuyor. Üniversite uyguladığı ölçütlerde öylesine bir tutuma giriyor ki hedef “mükemmeliyet ideolojisi”dir. Oysa toplum, bilimde mükemmeliyet ve bunun kendisine dönecek teknolojik sonuçlarını isterken kendi dilini “öteki” konumda görmek de istemeyecektir. En azından ben kendi adıma görmek istemiyorum. Yani yeni ideolojinin efendilerine kendi dilimi ve bu dilin bilim dili olarak kullanılması ve bu dilde bilimsel yayıncılık yapılması talebimi bir kenara bırakmıyorum.

Sadece canım böyle istiyor diye mi bırakmıyorum? Canım böyle istiyor diye mi

inatlaşıyorum? Bu noktada eğitimin amaçları ve küreselleşmenin taleplerine bakmalıyız.

EĞİTİM ÜZERİNE

Eğitim önemlidir. Çünkü:

1. Eğitim toplumsal güç dengelerinin yeniden üretildiği en önemli alanlardan birisidir ()
2. Eğitim süreci parçası olduğu toplumsal yapının egemen ideolojisini yeniden üretir.
3. Eğitim ideolojilerin önemli bir aracıdır ().

Liberal sistem, okulları tarafsız eğitim ortamları gibi tanımlasa da aslında gizli ya da açıktan denecek şekilde herkese hakettiği eğitimi öngörür ve verir. Eğitim uygulayıcılarını kendi üniversitelerimizde okuttuğumuza, onların eğitimcilerini de buralardaki ölçütlerle seçtiğimize göre Türkçeyi bilim dili olarak kenara ittiğimizde, Türkçe yayıncılığı yok ettiğimizde kendimize, nereye gittiğimizi sormalıyız. Neden İtalyan veya Amerikan ve Yunan dillerindeki bilimsel yayıncılığa destek veriyoruz?

“Destek vermiyoruz, devir değişti, küreselleşme bunu zorunlu kılıyor, İngilizce bilmeden ve yazmadan olmuyor” denebilecektir. Küreselleşme karşı çıkıyordur, doğrudur. Hepimizi mutlu ortak köyde yaşatan!, internette mutlu “chat!”lar yaptıran bilgi toplumu teknolojisi Türkçe bilimsel yayıncılığa mı kafasını takacak? Eğer küreselleşmeyi ortak mutlu köy düşü olarak görüyorsak hayır diyebiliriz, ancak ulus devletleri ortadan silmekte olan ve merkez ülkelerin egemenliğini dayatan özelliğini gözden kaçırmıyorsak cevabımız ciddi farklı olabilecektir.

YENİ FETİŞ - SCI (Fen Atif dizini)

Üniversiteler öğretim elemanı niteliğini ölçmede yaygın kullanılan bir yönteme hızla ve dört elle sarıldılar. Kolay uygulanabilir olması ve genel prestij görmesi

herkesin işini kolaylaştırıyordu. Atama ve yükseltmelerde de SCI ve benzerleri geldi başa oturdu. Bir öğretim elemanın SCI'ya giren makale yazması, dolayısıyla olayın öncülü olarak bu kalitede bir araştırma yapması elbet önemlidir. Ancak gözden kaçanlar yok mudur?

Ülkemiz uluslararası dizinlere giren makale sayılarına göre yapılan sıralamada 1983 'de 45. iken 2003'de 22. sıraya geldi. Bu gerçekten çok sevindiricidir. Ancak işin başka yanları da vardır. Bu konuda Mart 2003 Bilim ve Ütopya dergisinde Prof. Ergin Arıoğlu ve Dr. Canan Girgin'in nefis bir yazıları yayımlandı. Ancak sadece bu sıraya bakarak yanlış bir sevince kapılmak yerine biraz daha ayrıntıyı incelemek bir yurtseverlik gereğidir. Çünkü:

- a. Yayınların etki faktörü dramatik bir şekilde düşmektedir.
- b. Yayınların site edilmesi dramatik olarak düşmektedir.
- c. Temel bilimler ve mühendislik bilimlerinde yapılan yayınlar giderek azalmakta sağlık bilimleri artmaktadır.
- d. Milyon kişi başına yapılan yayın sayısı değerlendirildiğinde ülkemiz dünya 41. sidir.

Şu halde yabancı dilde yazılmış makalelerin atama ve yükseltme ölçütü olarak kullanımında bu durumlar ulusal çıkarlar adına göz önüne alınmalıdır. Yabancı dilde yayıncılık fetişi her gün desteklenirken ve 22. sıranın prestiji konuşulurken bakın şu rakamlar unutulmaktadır. Milyon kişi başına düşen patent sayısı : AB ülkeleri : 350/yıl, Türkiye 3,5/ yıl. İmalat sektörü ihracatında yüksek teknoloji ürünü oranı :Yayında önünde yer aldığımız İrlanda 'da 548, Türkiye 5,2.Kısacası akademik atama ve yükseltmede bir numara yaptığımız yabancı dilde yayınlar bize öğünme dışında bir şey getirmiş gibi durmuyor.

YOK OLAN TÜRKÇE BİLİMSEL YAYINCILIK

Üniversite kendi oyun alanını toplum dışında tanımladığı andan başlayarak yeni bir işleve soyunmuştur. Kendi dilini imha etmek! Bunu da sadece atama ve yükseltme ölçütlerinde yabancı yayınlara verdiği abartılı önemle değil yabancı

dilde yükseköğretimle de yapmaktadır. Anadilleri aynı olan iki kişinin karşılıklı oturup başka bir dilde konuşmaları tam bir gülmececi. Yabancı dille yükseköğretim Avrupa'nın hiç bir ülkesinde (Arnavutluk, Macaristan ve Bulgaristan'daki çok kısıtlı uygulama dışında) yoktur () Kabul etmek gerekir ki dünyada geri kalmış 15-16 ülke dışında uygulanmayan bu gülünç eğitim sistemi () atama ve yükseltmelerdeki fetiş beslemiştir.

ULUSAL HAKEMLİ DERGİ KAVRAMI

Ulusal hakemli dergi kavramı YÖK tarafından tanımlanmış olup kendi üniversitemde de (Gazi Üniversitesi) kullanılmaktadır. Gazi Üniversitesi bugün kullanmakta olduğu puanlama sisteminde yabancı yayınlara göre Türkçe yayınlara %50 az puan vermektedir. Burada hakemli gözükse bile ulusal dergilerdeki kalite, denetleme, editörlük gibi sorunlar malesef ulusal yayıncılığa olan güveni sarstığını kabul etmek gerekmektedir. Öte yanda ulusal dergiye yayın yollandığında bunun diğer bilim insanları tarafından görülmeyeceği kaygısı da önemlidir. TUBİTAK'ın Türk tıp dizini çalışması bu eksikliği gidermekte atılmış çok büyük bir adımdır.

TUBİTAK-ULAKBİM tarafından anket yoluyla yapılan bir araştırmaya göre Türkiye'de sağlık alanındaki bilimsel yayıncılık son 10 yılda olumlu bir gidiş içindedir, ancak son yıllarda yabancı yayınlara verilen öncelik bu olumlu gelişmeye darbe vurabilecek özellik göstermektedir ().

SONUÇ:

- 1.Türkiye'de ulusal süreli dergilerde hakem değerlendirmesinden başlayan çeşitli sorunlar bu dergilere güveni sarsmaktadır
- 2.Güven sarsıcı durumlar üniversitelerin ulusal yayınlara daha az önem vermesine yol açmaktadır.
- 3.Atama ve Yükseltme ölçütlerinde ulusal dergilere bakış açımızda üniversiteler kendi içlerine kapanık ve ulusal dil sorununu görmezden gelen bir tutum almamalıdır. Dilini feda eden bir ulusun bilimsel arenada varolması zordur.

4.Ülkemizde yabancı dilde yüksek öğretimin kalite anlamına geldiği gibi, dünyada rastlanmayan bir gülünç durum vardır. Az sayıdaki eski sömürgeler dışında hiç bir ülkede olmayan bu uygulama ister istemez atama ve yükseltme ölçütlerinde de yabancı yayınlara bir saygı duygusu yaratmıştır.

5.Bir öğretim elemanı sadece ABD kaynaklı yayın değerlendirme kararları doğrultusunda değerlendirilemez. Atama ve yükseltme ölçütlerinde ders anlatmaktan, proje ve patente kadar pek çok unsura yer verilmekle beraber yaşanan yabancı yayın fetişizmi sonucu yayında önde olduğumuz ülkelere göre patent alanında ne kadar geri kaldığımız yukarıda örneklenmişti. Akademik yükseltme ve atama ölçütlerinde örneğin patent almaya verilecek puanlar yabancı yayın fetişini kırarak düzeye çıkabilmelidir. Gazi üniversitesinde tek yazarlı bir yabancı makale sahibi 40 puan alırken uluslararası alanda paten almış kişiye 30 puan, yurtiçi patent alırsa 15 puan layık görülmektedir. Bunun anlamı malesef şudur “yayın yap ve yüksel, makalenin bir işe yaraması önemli değil”. Türkiye böyle bir bilim politikası ile sadece yükseltme için yapılan yabancı yayın çöplüğüne dönmektedir.

6.Bu satırların yazarı yabancı dizinlere giren makale yayınlanmasına değer vermektedir. Ancak bu durum dil devrimimizle başlayan Türkçe'nin yükselişine ve Türkçenin bilim dili olarak taşıdığı ve geliştirilmesi gereken değere hançer vurmaya dönüşmemelidir.